

ANIMACJA PO SĘPOLEŃSKU

**DIAGNOZA POTRZEB
KULTURALNYCH I POTENCJAŁU
KULTUROTWÓRCZEGO
GMINY SĘPÓLNO KRAJEŃSKIE
2019**

Autorka: Anna Czyżewska

Spis treści

Wstęp.....	3
Metodologia.....	4
Charakterystyka gminy.....	5
Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim.....	8
ARTIKI.....	15
Wiejskie Ośrodki Kultury.....	16
Świetlice Wiejskie.....	18
Inne podmioty działające w gminie.....	20
Biblioteka Publiczna im. Jarosława Iwaszkiewicza w Sępólnie Krajeńskim.....	21
Centrum Sportu i Rekreacji.....	22
Nadleśnictwo Lutówko.....	22
Krajeński Park Krajobrazowy.....	22
NGO w gminie.....	23
Stowarzyszenie „Dorośli -Dzieciom”.....	24
Stowarzyszenie „Duże Różowe Słońce” / UTW.....	25
Lokalna Grupa Działania NASZA KRAJNA.....	25
OSP.....	25
KGW.....	26
Pałac w Komierowie.....	28
Grupy i inicjatywy nieformalne.....	29
Zespół teatralny „BAKRO”.....	29
Zespół „Lutowianie”.....	30
Krajeńskie Zeszyty Historyczne.....	31
Muzeum PRL.....	31
Sępoleńska Grupa Rekonstrukcyjno-Historyczna.....	33
WYZWANIA.....	34
Silny podział MIASTO -WIEŚ.....	34
Niewiele miejsc młodzieżowych.....	36
Miastowi na wsi.....	36
Lokalni twórcy.....	37
Czas wolny i oferta dla dorosłych.....	37
Czas wolny rodziców z dziećmi.....	38
Niedocenywanie lokalnej historii.....	39
Działania dotyczące przyrody.....	43
Migranci i migrantki.....	43
Zitnegrowane kanały informacyjne.....	44
Świetlice.....	44
Podsumowanie.....	45

Wstęp

Oddajemy w Państwa ręce raport podsumowujący diagnozę potencjału kulturotwórczego gminy Sępólno Krajeńskie, który jest częścią projektu „Kulturalna pobudka” realizowanego przez Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim w ramach programu „Dom Kultury+” Narodowego Centrum Kultury.

Celem programu „Dom Kultury+” jest „poszerzenie dostępu do kultury, stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi współpracy, komunikacji, pobudzenie aktywności obywatelskie w przestrzeni kultury, wykreowanie warunków sprzyjających nowoczesnej edukacji kulturalnej i artystycznej¹”. Zakłada on możliwość wspierania oddolnych inicjatyw członków i członkin lokalnych społeczności, które uzupełniałyby i poszerzałyby zakres działalności ośrodków kultury. Nierozzerwalną częścią programu jest także diagnoza lokalna, którą przeprowadzają instytucje biorące udział w projekcie. Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim było beneficjentem programu DK+ w 2013 roku i wtedy przygotowało pierwszą diagnozę „STRATEGIA ROZWOJU CENTRUM KULTURY I SZTUKI W SĘPÓLNIE KRAJEŃSKIM NA LATA 2012-2016”. 6 lat później zespół CKIS postanowił ponownie przyjrzeć się życiu kulturalnemu gminy uwzględniając zmiany zarówno infrastrukturalne jak i społeczno-obyczajowe, jakie zaszły na przestrzeni lat zarówno w samej gminie Sępólno Krajeńskie, jak i skali globalnej. Chodzi przede wszystkim o pojawienie się imigrantów ekonomicznych z Ukrainy i Nepalu (w skali powiatu to około tysiąca osób), beneficjentów programu „500+”, ale też zwiększania aktywności seniorów, grup samopomocowych – Amazonki, Anonimowi Alkoholicy, grup nieformalnych oraz artystów „domowych”.

Celem raportu nie jest ocena jakości pracy Centrum Kultury i Sztuki ani analiza realizacji strategii opracowanej w 2013 roku. To raczej aktualne spojrzenie na wielowymiarowość życia kulturalnego w gminie i możliwości jego rozwoju. Raport z jednej strony omawia wnioski z badań – prezentuje złożoną scenę kulturalną w gminie Sępólno Krajeńskie, pokazuje w jaki sposób mieszkańcy i mieszkanki gminy postrzegają życie kulturalne w okolicy, a także omawia obszary możliwej działalności kulturalnej, które wydają się jeszcze „niezaopiekowane”. To zagadnienia, które Centrum Kultury i Sztuki, ale też inne podmioty w gminie, mogą włączyć w swoje obszary zainteresowań i działań. Nadrzędnym celem rekomendowanych działań jest wzmacnianie kapitału społecznego mieszkańców i mieszkańek gminy Sępólno Krajeńskie.

1 <https://www.nck.pl/dotacje-i-stypendia/dotacje/programy-dotacyjne-nck/dom-kultury>

Prowadząc badania w gminie Sępólno Krajeńskie brałam pod uwagę przede wszystkim lokalny wymiar życia kulturalnego, ale analizowałam go w kontekście szerszych ogólnopolskich tendencji, przedstawionych m.in. w raporcie „Polska wieś 2017: Diagnoza i prognoza 2 ” przygotowanego przez zespół Fundacji Pole Dialogu (Przemysław Sadura, Katarzyna Murawska, Zofia Włodarczyk) na zlecenie Fundacji Wspomagania Wsi w 2017 roku. Punktem wyjścia było dla mnie też szerokie rozumienie pojęcia „kultura”, które Tomasz Szlendak, socjolog z UMK określa „kultura dla mieszkańców małych miast i wsi to jest coś, co się robi razem, kiedy spotyka się innych ludzi, a nie jak to się powszechnie przyjmuje – rozumienie kultury jako różnych przejawów sztuki”.

W tym miejscu chciałabym serdecznie podziękować wszystkim osobom, które zechciały się ze mną spotkać i porozmawiać. Dziękuję także pracowniczkom i pracownikom Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim, w szczególności Patrycji oraz Bogusławie Zgrzebie, oraz wszystkim instruktorkom ze świetlic wiejskich za otwarcie przede mną drzwi do swoich pracowni. Dziękuję także Dyrektor Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim, Julicie Maciaszek za zaproszenie do tego przedsięwzięcia.

Metodologia

Nieniejszy raport powstał w oparciu o badania etnograficzne prowadzone w czerwcu 2019 roku w gminie Sępólno Krajeńskie. Badanie miało charakter jakościowy, a jego celem była odpowiedź na pytania, jak wygląda życie kulturalne w gminie, w jakich kierunkach można je jeszcze rozwijać i w jaki sposób można to robić. W ramach badań były prowadzone indywidualne wywiady pogłębione, wywiady fokusowe, warsztaty badawcze, obserwacja uczestnicząca, objazdy badawcze, dokumentacja fotograficzna, rozpytki oraz analiza danych zastanych. Badaniem był objęty cały obszar gminy Sępólno Krajeńskie, ale ze względu na metodologię, ograniczony czas, liczbę podmiotów prowadzących szeroko rozumianą działalność kulturalną oraz różnorodność grup odbiorców i odbiorczyń działań kulturalnych, nie wszystkie zagadnienia zostały w badaniu poruszone.

Badaniami był objęty zespół Centrum Kultury i Sztuki, instruktorki świetlic wiejskich, odbiorcy i odbiorczynie działań CKiS – zarówno oferty miejskiej, jak i wiejskiej, działacze i działaczki organizacji pozarządowych aktywnych w gminie, niezależni twórcy, kierownicy lub pracownicy innych gminnych jednostek organizacyjnych, samorządowcy, a także mieszkańcy i mieszkanki gminy, którzy dzielili się swoją wiedzą, doświadczeniami i spostrzeżeniami. Ważnym elementem

była możliwość prowadzenia badań nie tylko w Sępólnie Krajeńskim, ale też w okolicznych miejscowościach: Lutowie, Lutówku, Iłowie, Radośniku, Kawlach, Komierowie, Wałdowie, Wałdówku, Wiśniewie, Wiśniewce i Wysokiej Krajeńskiej. Dla porównania sytuacji Sępólna Krajeńskiego z pozostałymi miastami w powiecie odbyły się objazdy badawcze do Kamienia Krajeńskiego i Więcborka.

Charakterystyka gminy

Gmina miejsko-wiejska Sępólno Krajeńskie² to jedna z najbardziej na północny-zachód wysuniętych gmin województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie sępoleńskim (jako jedna z czterech gmin w powiecie). Przed drugą wojną światową zachodnia granica gminy była jednocześnie zachodnią granicą II Rzeczypospolitej. Przez gminę i samo Sępólno Krajeńskie przebiega droga krajowa nr 25, która łączy je z odległą o 60 kilometrów Bydgoszczą i oddalonymi o 30 kilometrów Chojnicami.

Komunikacja publiczna jest słabo rozwinięta.

2 http://www.bip.gmina-sepolno.pl/bip_big.php?id=97&wys=513&szer=800

Gmina leży terenie Pojezierza Krajeńskiego. Duża część gminy należy do Krajeńskiego Parku Krajobrazowego, którego siedzibą jest Sępólno Krajeńskie. Charakterystyczną cechą krajobrazu są jeziora oraz pofałdowane morenowe pola. Na terenie gminy znajdują się 4 rezerваты: rezerwat przyrody Buczyzna (koło Lutówka; leśny, chroni żyzną buczynę niżową z bogatym składem gatunkowym), rezerwat przyrody Dęby Krajeńskie (leśny, chroni las dębowo-bukowy), rezerwat przyrody Gaj Krajeński (leśny, chroni starodrzew bukowo-dębowy), rezerwat przyrody Lutowo (koło Lutowa; leśny, chroni bór bagienny). Skrajnie zachodnia oraz częściowo środkowa część gminy są porośnięte lasami. Reszta to raczej obszary uprawne. W 2017 roku część gminy została poważnie spustoszona na skutek nawałnicy. To wydarzenie do dziś zapisało się w pamięci mieszkańców (w naszych rozmowach niektórzy dzielili czas na przed i po nawałnicy).

3http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Sepolno_Krajenskie

4<http://www.polskawliczbach.pl/Sepolno> Krajenskie

Porównując samo Sępólno Krajeńskie zarówno z Więcborkiem (5 969 mieszkańców⁵), gdzie znajduje się szpital powiatowy, Kamieniem Krajeńskim (2 394 mieszkańców⁶), jak i z okolicznymi miejscowościami z terenu samej gminy, wyraźnie można zauważyć jego wyjątkowo miejski charakter.

W Sępólnie Krajeńskim działa Centrum Sportu i Reakreacji, które posiada halę widowiskowo-sportową z kompleksem fitness i saunami, stadion lekkoatletyczny, bazy turystyczne i plaże miejskie. Nad Jeziorem Sępoleńskim jest molo spacerowe z amfiteatrem i trasa pieszo-rowerowa, promenada z niewielkimi tężniami. W samym 2018 roku zbudowano pomostyna Jeziorze Sępoleńskim, zakupiono łodzie żaglowe (z których za darmo można korzystać). Od kilku lat w mieście działa Centrum Małego Dziecka i Rodziny, które nie tylko zapewnia opiekę dla dzieci do lat 3, ale też animuje działania rozwijające kompetencje rodzicielskie („Baby caffe – Akademia praktycznego rodzicielstwa” czy Szkoła Rodzenia „Mamo, Tato tu jestem”). W nowoczesnym budynku znajduje się nie tylko miejsce dla niemal dwustu dzieci, ale także mini-basen (z którego raz w tygodniu korzysta każde dziecko), ogródki, plac zabaw czy zagroda z alpakami. Przez miasto przebiegają ścieżki rowerowe. Działa Biblioteka Publiczna oraz Centrum Kultury i Sztuki, w którym w ostatnim roku przebudowano i wyposażono salę widowiskowo-kinową. W dawnym budynku szkoły funkcjonuje Centrum Aktywności Społecznej - przestrzeń dla lokalnych organizacji pozarządowych, który w gminie działa ponad 30.

Gmina miejsko-wiejska Sępólno Krajeńskie to jednak nie tylko miasto, ale też 24 sołectwa⁷: Dziechowo, Iłowo, Jazdrowo, Kawle, Komierowo, Lutowo, Lutówko, Niechorz, Piaseczno, Radońsk, Sikorz, Skarpa, Świdwie, Teklanowo, Trzciany, Wałdowo, Wałdówko, Wilkowo, Wiśniewa, Wiśniewka, Włóścibórz, Wysoka Krajeńska, Zalesie, Zboże. Wsie reprezentują różne typy. Lutowo i Wałdowo to duże, można powiedzieć że niezależne miejscowości, w których działają szkoły, niezależne parafie i Wiejskie Ośrodki Kultury. Są wsie tzw. popgrowskie, które jednocześnie są starymi miejscowościami z zabytkowymi pałacami czy dworami, np. Iłowo czy Komierowo, a także wsie, gdzie przeprowadzają się ludzie z miasta szukający kontaktu z naturą, np. Lutówko. W ponad połowie miejscowości działają świetlice wiejskie, w większości funkcjonują Koła Gospodyń Wiejskich, w 6 działają OSP (Komierowo, Lutowo, Lutówko, Sępólno Krajeńskie, Wałdowo, Zalesie).

⁵<http://www.polskawliczbach.pl/Wiecbork>

⁶http://www.polskawliczbach.pl/Kamien_Krajenski

⁷ <https://www.gmina-sepolno.pl/index.php/nasza-gmina/rada-solecka-i-osiedla>

Przez Sępólno Krajeńskie przebiega linia kolejowa, ale kilka lat temu zlikwidowano połączenia, a komunikacja autobusowa z Sępólna do większych miast jest ograniczona. O ile do Chojnic w okresie wakacyjnym odchodzi 10 autobusów dziennie, to do Bydgoszczy zaledwie 4. Kiedy w dniu zakończenia roku szkolonego zapytałam o dojazd z Iłowa do oddalonego o 10 km Sępólna, to usłyszałam, że „dziś odjechał ostatni autobus”. W okresie wakacyjnym skąpy transport publiczny jest jeszcze bardziej ograniczany.

Podczas badań rozmawialiśmy z mieszkańcami Sępólna o całej gminie – zarówno mieście jak i wsiach. Wyraźnie dało się zauważyć, że „miastowi” postrzegają gminę jako mało atrakcyjną lub też że słabo ją znają. Zapytani o ciekawe miejsca wskazywali przede wszystkim miejsca z miasta. Poniżej można zobaczyć mapy przygotowane przez nastolatki podczas warsztatów. Także w czasie nieformalnych rozmów, tzw. rozpytek osoby pochodzące z Sępólna przyznawały się, że rzadko lub wcale nie bywają we wsiach na terenie gminy.

Z przedstawionych map wynika, że dla młodzieży z gminy najbardziej atrakcyjne wydają się miejsca, w których mogą spędzać czas, m.in. pizzerie Hrvatska i Soprano, molo i amfiteatr, targowisko (pusta, zadaszona przestrzeń), place zabaw, plaża miejska, ale też Centrum Kultury i Sztuki, biblioteka czy obiekty sportowe. Dla wszystkich prezentacji punktem centralnym jest Sępólno i brakuje miejsc spoza miasta. Co ciekawe w warsztacie brała udział młodzież z różnych miejscowości, także spoza miasta. Jednak ich wspólna wizja gminy skupia się na Sępólnie i negatywnie wartościuje pozostałe miejscowości.

Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim

Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim jest Gminną Instytucją Kultury wpisaną do rejestru instytucji kultury prowadzonego przez Gminę Sępólno Krajeńskie, a bezpośredni nadzór nad nim sprawuje Burmistrz Sępólna Krajeńskiego. Jak mówi Statut nadrzędnym celem CKiS „jest pozyskanie i przygotowanie środowiska lokalnego do aktywnego uczestnictwa w kulturze oraz współtworzenie jej wartości”⁸.

Do podstawowych zadań CKiS należą:

- „1. Edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę.
2. Gromadzenie, dokumentowanie, tworzenie, ochrona i udostępnianie dóbr kulturalnych.

8 http://www.ckissepolno.com.pl/UserFiles/file/STATUT_CKiS_w_Sepolnie_Krajenskim.pdf

3. Tworzenie warunków do rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowań wiedzą i sztuką.
4. Tworzenie warunków do rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego.
5. Rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych.
6. Realizacja i współudział w organizowaniu imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych w gminie z różnymi instytucjami, organizacjami społecznymi i stowarzyszeniami.
7. Współpraca z innymi instytucjami kultury w zakresie zaspakajania oświatowych, kulturalnych i turystycznych potrzeb społeczności lokalnej.
8. Współdziałanie z instytucjami oświatowymi i artystycznymi w zakresie edukacji dzieci i młodzieży.
9. Utrwalanie tradycji narodowych i patriotycznych.
10. Organizowanie różnorodnych form pracy z dziećmi, młodzieżą, dorosłymi i osobami niepełnosprawnymi.
11. Koordynacja działań w zakresie imprez kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych na terenie Gminy Sępólno Krajeńskie.
12. Prowadzenie współpracy z zagranicą, zwłaszcza z miastami partnerskimi”⁹.

Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim obejmuje swoją działalnością cały teren gminy, ale może też prowadzić działania na terenie województwa, kraju, a także za granicą. Oprócz głównej siedziby w Sępólnie przy ulicy Kościuszki, zarządza też 18 świetlicami wiejskimi i dwoma wiejskimi ośrodkami kultury, w Lutowie i Wałdowie. Prowadzone we wszystkich przestrzeniach działania są bardzo szerokie, o czym będzie mowa dalej. Dzięki diagnozie z 2013 roku opracowany został schemat funkcjonowania CKiS jako systemu planetarnego, w którym sam CKiS stanowi centrum a pozostałe placówki są jego satelitami. Ta metafora doskonale oddaje sposób działania wszystkich podmiotów.

9 http://www.ckisepolno.com.pl/UserFiles/file/STATUT_CKiS_w_Sepolnie_Krajenskim.pdf

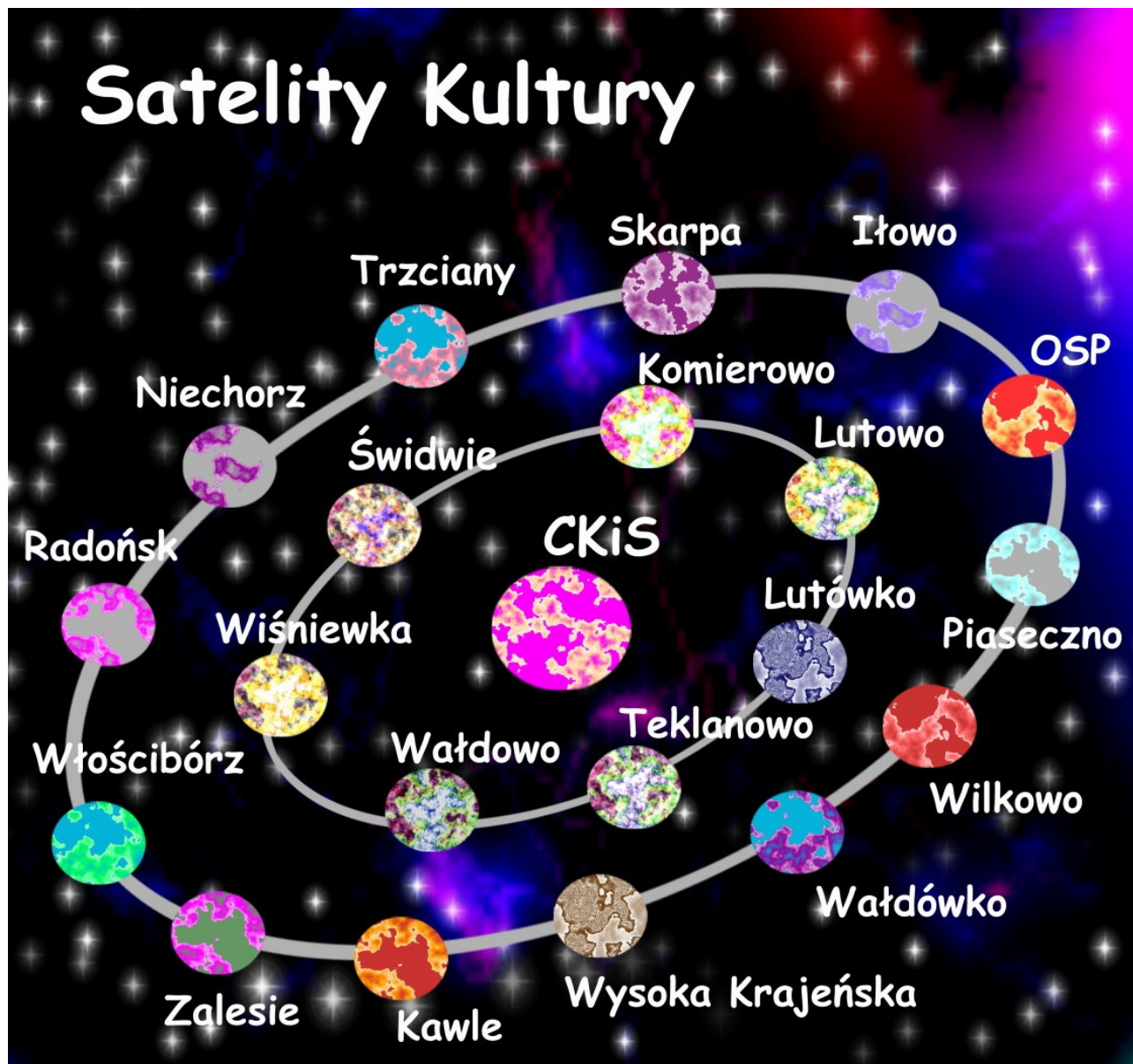

Illustration 2: Metaforyczne przedstawienie systemu funkcjonowania Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim.

Ilustracja¹⁰

Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim to duży obiekt, w którym znajdują się 3 duże sale: sala widowiskowo-kinowa na 280 miejsc, sala lustrzana (która służy na zajęcia ruchowe) oraz sala kolumnowa. Obok tego działają liczne pracownie: Pracownia Reklamy i Promocji „Q-ulturnenn”, Pracownia Centrum Aktywności Społecznej, Pracownia Działań Wszelakich „Kameleon”, Pracownia Ceramiczna, Pracownia Aranżacji Wnętrz, Pracownia Akademii Malucha, Pracownia instruktorów „Inspiratornia”, Pracownia Muzyczna „Tartak muzyki”, a także duża kuchnia,

¹⁰ http://www.ckissepoldno.com.pl/UserFiles/Image/Satelite_Kultury/Satelite_kultury_nazwa_big.JPG

pomieszczenia biurowe, garderoby sceniczne, garderoby piwniczne oraz jedno mieszkanie lokatorskie. Cały obiekt, mimo że zbudowany w latach 60-tych XX wieku, jest obecnie wyremontowany. W holu głównym widnieje ściana gwiazd, na której składają autografy wybitni artyści odwiedzający CKiS. Jako najważniejsze miejsce w całym obiekcie pracownicy wskazali salę widowiskowo-kinową. To miejsce, w którym dzieją się wszystkie najważniejsze działania – kino (w formie kina objazdowego), koncerty, spektakle, spotkania czy pokazy.

CKiS to także przestrzeń wokół budynku. Z jednej strony budynku jest zacieniony krzewami jaśminu ogród, z drugiej natomiast strefa relaksu, która powstała późną wiosną 2019 roku. Leżaki i siedziska z palet zachęcają do odpoczynku i wspólnego spędzania czasu.

Illustration 3: Pracownicy CKiS podczas warsztatów badawczych. Fot. Anna Czyżewska

Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim od ponad 10 lat kieruje Julita Maciaszek. Jej zespół składa się z kilku pracowników i pracownic CKiS, a także pracownic – instruktorek świetlic wiejskich i WOK-ów, oraz pracownic ARTIKów. Zespół samego CKiS jest bardzo

zintegrowany i współpracujący. W warsztatach badawczych wzięła udział większość pracowników i pracownic, dzięki czemu zaobserwowano, że w zespole panuje dobra i otwarta na współpracę atmosfera. Pracownicy i pracowniczki mają przydzielone zadania, ale chętnie pomagają sobie wzajemnie. Wszystkie większe działania są robione wspólnymi siłami¹¹.

Illustration 4: Pracownicy CKiS podczas warsztatów badawczych. Fot. Anna Czyżewska

Zespół CKiS jest zróżnicowany zarówno pod względem wieku, jak i stażu pracy. Wszyscy pracownicy mają jednak możliwość udziału w działaniach szkoleniowych. W 2018 roku kadra, w tym pracowniczki świetlic brali udział w programie Narodowego Centrum Kultury „Zaproś nas do siebie”, dzięki czemu odwiedzali inne ośrodki kultury w kraju. W 2013 roku CKiS brał już udział w programie „Dom Kultury +”.

11 W trakcie badań mogłam obserwować przygotowania do festiwalu orkiestr dętych i otwarcia plaży miejskiej, w które to wydarzenie był zaangażowany cały zespół CKiS.

Oferta Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim jest szeroka i bogata¹².

Działania prowadzone w CKiS można podzielić na podgrupy:

1. Wydarzenia plenerowe i na sali kinowo-widowiskowej:

- Koncert noworoczny (na sali widowiskowej)
- Orszak Trzech Króli (plenerowy)
- Sztab WOŚP organizowany przy okazji Finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy (na sali widowiskowej)
- Misterium niedzieli palmowej (plenerowy)
- Happeningi z okazji dnia wiosny czy powitania lata (plenerowy)
- Imprezy plenerowe, np. Dni Sępólna i Jarmark św. Wawrzyńca (plenerowy)
- festiwal orkiestr dętych (plenerowy)
- Europejskie Dni Dziedzictwa (plenerowy)
- Złot pojazdów zabytkowych (organizowany we współpracy z Muzeum PRL) (plenerowy)
- Coroczne tańczenie poloneza na 11 listopada na stadionie miejskim (plenerowy)
- Rekonstrukcje (plenerowy)

2. Spotkania

- Spotkania ze sławnymi ludźmi (młodzież – dorośli/ akademia sukcesu)
- Młodzieżowa Akademia Sukcesu (spotkania dla młodzieży ze znanymi osobami pochodzącymi z mniejszych miast)
- Spotkania autorskie czy spotkania z artystami (aktorami, muzykami, itp.)

3. Wystawy (w przestrzeni CKiS)

4. Oferta sezonowa:

- Ferie zimowe i letnie dla dzieci
- Wycieczki i wyjazdy (np. jednodniowe wycieczki nad morze)

5. Rozwój twórczości amatorskiej¹³:

12 Warto też pamiętać, że ofertę kulturalną / ofertę czasu wolnego w mieście zapewniają też inne podmioty, w tym Biblioteka Publiczna czy Centrum Sportu i Rekreacji, a także organizacje pozarządowe czy grupy nieformalne. Mimo to działania CKiS wypełniają pewną szczególną przestrzeń.

13 Szczegółowa oferta: **Twórcze Łapki** – zajęcia plastyczne dla dzieci w wieku przedszkolnym / **Manufaktura, pomysłów, galgankowy świat** – zajęcia plastyczno-projektowe, szycie zabawek dla grupy 6-12 lat / **Zajęcia ceramiczne dla dzieci i dorosłych** / **Florystyka artystyczna oraz Mała dekoratornia** / **Taneczna Akademia Przedszkolaka** – zajęcia taneczno-rytmiczne / **Dziecięca strefa tańca** – zajęcia taneczne; 7-11 lat / **Zespół Tańca Współczesnego PLUS** / **Cheerleaders Team** – taniec z pomponami; od 12 lat / **Zatrzymać czas** – tango milonga dla seniorów / **Hip-Hop** – zajęcia taneczne w trzech grupach wiekowych: 5-9, 10-15 oraz 16+ / **Zumba dla dorosłych** / **Twerking** / **Taniec towarzyski dla dzieci i dorosłych** / **Mój pierwszy taniec** - taniec dla nowożeńców / **Joga** / **Młodzieżowa Sekcja Orkiestry Dętej** – nauka gry na klarnecie i saksofonie / **Młodzieżowe**

- zajęcia ceramiczne
- zajęcia muzyczne
- zajęcia plastyczne dla dzieci
- zajęcia dramowe
- zajęcia taneczne

6. Oferta artystów z zewnątrz (realizowana na sali kinowo-widowiskowej):

- spektakle teatralne
- koncerty
- kino objazdowe

7. Konkursy:

- konkurs recytatorski
- konkursy plastyczne

8. Komercyjny wynajem sali:

- wesela
- wydarzenia rodzinne

Działania realizowane przez CKiS mają więc zarówno charakter ciągły (regularne zajęcia taneczne czy rozwój twórczości amatorskiej, np. zajęcia ceramiczne), jak i wydarzeń cyklicznych, które są organizowane co roku (np. koncert noworoczny). Większość działań ma charakter odpłatny, choć wydarzenia plenerowe są bezpłatne. Część działań, np. kino objazdowe jest oparte na zasadzie udostępniania sali.

Z większości regularnej oferty korzystają dzieci w wieku szkolnym (raczej uczniowie szkół podstawowych, w mniejszym stopniu uczniowie szkół średnich), niewielka część jest skierowana do dzieci młodszych oraz kobiet. Oferta skierowana do mężczyzn jest raczej ograniczona. Oferta wydarzeń jest zróżnicowana – od muzyki klasycznej przez teatr rozrywkowy, kabaret, film (z repertuaru kina objazdowego, które zapewnia aktualną ofertę kinową) po koncerty muzyki popularnej

i Dziecięce Studio Piosenki / Na sześciu strunach – nauka gry na gitarze / **Nauka języka angielskiego** – zajęcia indywidualne / **Laboratorium Otwartego Umysłu** – kreatywna strefa gier, zajęcia dla dzieci od 6 roku życia / **Bystry umysł mądra głowa** – gry planszowe dla seniorów / **Klub szaradzysty / Z dramą poznaję świat** – warsztaty dramowe dla dzieci od 6 roku życia / **Kółko filmoznawcze dla dorosłych / Debata filmowa, czyli co mówi obraz / Czas wyobraźni / Fotografiści** – warsztaty fotograficzne

Poza działaniami prowadzonymi w Centrum Kultury i Sportu, są też szerokie działania prowadzone we wsiach. CKiS odpowiada za ofertę Wiejskich Ośrodków Kultury w Lutowie i Wałdowie, świetlic wiejskich oraz ARTIKów, które będą przedstawione dalej.

CKiS prowadzi swoją stronę internetową, na której zamieszcza bieżące informacje o działaniach. Warto podkreślić, że wszystkie satelity (czyli Wiejskie Ośrodki Kultury w Lutowie i Wałdowie, wszystkie świetlice wiejskie oraz ARTIKi) mają swoje podstrony, na których także można znaleźć informacje o ich pracy i wydarzeniach. CKiS prowadzi także profil na Facebooku, który jest jednym z bardziej popularnych lokalnych profili w Sępólnie Krajeńskim¹⁴. O wydarzeniach CKiS piszą lokalne media internetowe i papierowe, a informacje zamieszcza także strona internetowa urzędu gminy.

ARTIKI

ARTIKI to gminne pracownie edukacji kulturalnej utworzone przez CKiS w 3 miejscowościach - Lutowo, Wałdowo oraz Włóścibórz. To lokalizacje, które dysponują odpowiednim zasobem lokalowym, który umożliwiał prowadzenie klubów dziecięcych. Do ARTIKów uczęszczają dzieci w wieku 3-6 lat. Mają tam zapewnioną opiekę (w godzinach 8.00 – 13.00) oraz rozwój społeczno-kulturalny. Pracowniczkami są osoby posiadające wykształcenie pedagogiczne. Do ARTIKów uczęszcza łącznie kilkanaście dzieci w całej gminie.

Rodzice dzieci z Sępólna Krajeńskiego mają możliwość wyboru przedszkola. Rodzice dzieci z okolicznych wsi mogą dowozić dzieci do miasta, ale bywa, że ze względów finansowych, rodzinnych lub logistycznych (np. brak transportu) nie jest to możliwe. ARTIKI stają się wtedy realną alternatywą i wypełniają lukę po nieistniejących na wsiach przedszkolach. Dzięki temu rodzice są przez pewien czas odciążeni, a dzieci mają możliwość rozwoju osobistego, społecznego czy edukacyjnego.

14 <https://www.facebook.com/ckissepolno>

Illustration 5: ARTIK w Lutowie. Fot. Anna Czyżewska

Wiejskie Ośrodki Kultury

Filiami CKiS są Wiejskie Ośrodki Kultury w Lutowie i Wałdowie, w dwóch największych wsiach w gminie. Oprócz WOKów znajdują się tam także osobne budynki OSP, kościoły (jako niezależne parafie Lutowo oraz Wałdowo) czy szkoły podstawowe. W WOKach odbywa się część oferty dostępnej w CKiS, na zajęcia przyjeżdżają instruktorzy z miasta. Odbywają się tam także wydarzenia kulturalne, koncerty, spektakle czy obchody świąt (np. gwiazdka, Dzień Kobiet). Z przestrzeni WOKu korzystają też mieszkańcy wsi, którzy mogą wynająć salę na potrzeby organizacji np. imprez rodzinnych. W okresie ferii zimowych czy wakacji organizuje zajęcia dla dzieci.

Illustration 6: Wiejski Ośrodek Kultury w Wałdowie. Fot. Anna Czyżewska

WOK w Wałdowie działa w dużym budynku, który w ostatnim czasie przechodził remont. Znajduje się w nim duża sala ze sceną oraz mniejsza sala dostępna dla działań WOK, zaplecze kuchenne, a także pomieszczenia w których funkcjonuje wałdowski ARTIK. W WOKu Wałdowo działają sekcje artystyczne, w tym grupy taneczne oraz kabaret, w którym działają osoby dorosłe i seniorzy.

WOK w Lutowie również zajmuje dość duży budynek w centrum wsi. Tam również jest duża sala ze sceną (ale mniejsza i niższa niż sala w Wałdowie), mniejsza sala pełniąca funkcje biurowe ale też małej sali warsztatowej, duża, wyposażona kuchnia (pozwalająca zapewnić zaplecze kuchenne na większe wydarzenia) oraz sala, w której działa ARTIK. Kierowniczka WOK zatrudniona w wymiarze $\frac{3}{4}$ etatu wykonuje zarówno prace administracyjne, jak i działania animacyjne. Jest także kierowniczką zespołu Lutowianie, który działa przy WOKu oraz członkinią KGW. Warto podkreślić, że WOK Lutowo nakierowuje swoje działania na kulturę wiejską i blisko współpracuje m.in. właśnie z KGW organizując wspólnie różne wydarzenia, np. coroczne Spotkania Integracyjne „Sztuka Kulinarna – Kultura Ludowa Gmin Województwa Kujawsko – Pomorskiego” (jego

głównym organizatorem jest Stowarzyszenie Rozwoju Wsi KGW i KR Gminy Sępólno Krajeńskie) czy „Biesiadę po Lutowsku”.

Warto podkreślić, czy obie instytucje mimo że pełnią te same funkcje mają zupełnie inny charakter, który jest z jednej strony kreowany przez kierowniczkę oraz osoby z nimi współpracujące, a z drugiej przez warunki lokalowe. WOK w Lutowie jest mniejszy i bardziej przytulny, natomiast WOK w Wałdowie bardziej chłodny i elegancki.

Świetlice Wiejskie

Illustration 7: Budynek świetlicy wiejskiej w Radońsku. Fot. Anna Czyżewska

W skład CKiS wchodzi także świetlice wiejskie w Dziechowie, Iłowie, Jazdowie, Kawlach, Komierowie, Lutówku, Niechorzu, Piasecznie, Radońsku, Skarpie, Świdwiu (działalność czasowo zawieszona), Teklanowie, Trzcianach (działalność czasowo zawieszona), Wałdówku, Wilkowie, Wiśniewie, Wiśniewce, Włociborzu, Wysokiej Krajeńskiej, Zalesiu (działalność czasowo zawieszona), Sikorzu, Zbożu oraz w świetlicy w Sępólnie Krajeńskim. Do każdej świetlicy

zatrudniona jest instruktorki animacji społecznej (wymagane średnie wykształcenie) lub organizatorka animacji kultury (to osoby posiadające niższe wykształcenie), które pracuje w wymiarze, trzy czwarte, pół etatu lub jedna czwarta.

Zadaniem pracowniczek świetlic jest animacja, praca z dziećmi (organizacja czasu wolnego), praca ze społecznością, w tym z sołtysem i radą sołecką, informowanie o działaniach CKiS, dbanie o czystość świetlicy (porządkowanie, mycie okien).

„Świetlica ma być dla wszystkich” - to bardzo trudne zadanie instruktorek i organizatorek animacji. „Świetlica ma być miejscem nie tylko dla dzieci, ale też dla starszych czy młodzieży”. Każda świetlica działa inaczej dostosowując do lokalnej specyfiki. W każdej miejscowości konieczne jest poznanie społeczności i potrzeb mieszkańców. Pracowniczki robią samodzielnie rodzaj diagnozy, na podstawie której planuje dalsze działania. Część działań diagnostycznych jest prowadzona podczas zebrań wiejskich, część we współpracy z lokalnymi organizacjami, np. KGW czy OSP. Konieczne jest wypracowanie swego lokalnego kompromisu.

Illustration 8: Godziny pracy świetlicy wiejskiej w Wysokiej Krajeńskiej. Fot. Anna Czyżewska

Nad pracami instruktorek czuwa Bogusława Zgrzeba. Jako koordynatorka ich prac raz w miesiącu w CKiS organizuje się spotkania wszystkich instruktorek. Trwają około 2-3 godzin i mają one charakter sprawozdawczo-planistyczno-szkoleniowych. Pracowniczki świetlic mogą wtedy dzielić się swoimi doświadczeniami, sukcesami ale też trudnościami. Poznają różne techniki pracy, np. z chustą klanza. Są wtedy także planowane przyszłe działania, m.in. wokół kalendarza świąt niebanalnych czy tematów, np. „Babskie lato” (jak miało to miejsce w 2018 roku) lub wydarzeń (np. „Europejskie Dni Dziedzictwa”).

Illustration 9: Świetlica wiejska w Komierowie. Fot. Anna Czyżewska

Inne podmioty działające w gminie

W trakcie badań w okresie 16 – 22 czerwca 2019 miałam możliwość poznać działania kilkunastu różnych podmiotów i inicjatyw działających na terenie gminy Sępólno Krajeńskie. Niestety, ze względu na bardzo dużą liczbę działań i osób działających nie udało się dotrzeć do wszystkich, by z

bliska zapoznać się z ich działalnością. Poniżej przedstawiona jest krótko działalność podmiotów, które prowadzą działania w obszarze kultury, tak jak rozumie ją cytowany już prof. Tomasz Szlendak jako „coś, co się robi razem, kiedy spotyka się innych ludzi”. Fakt, że jakiś podmiot, instytucja lub grupa nie pojawia się w opisie, nie jest intencjonalny.

Biblioteka Publiczna im. Jarosława Iwaszkiewicza w Sępólnie Krajeńskim

Biblioteka Publiczna im. Jarosława Iwaszkiewicza w Sępólnie Krajeńskim działa od 1946 roku. Jest samorządową instytucją kultury, której organizatorem jest gmina Sępólno Krajeńskie, a nadzór sprawuje Burmistrz Sępólna Krajeńskiego¹⁵.

Na Bibliotekę składają się wypożyczalnia i czytelnia dla dorosłych, wypożyczalnia i czytelnia dla dzieci oraz filia miejska. Biblioteka działa w godzinach odpowiadających potrzeb mieszkańców, od 9.00 do 17.00 lub 20.00.

W bibliotece od marca 2007 funkcjonuje Dyskusyjny Klub Książki, a od września 2008 r. działa także DKK dla dzieci. Biblioteka prowadzi księgarnię „Przy Bibliotece” oraz Cyfrowe Archiwum Tradycji Lokalnej.

Biblioteka prowadzi też projekty i działania popularyzujące lokalną historię. Obecnie realizuje projekt „Franciszek i Emanuel Grudzińscy – budowniczości polskiego Sępólna Krajeńskiego w okresie II RP”, przy wsparciu uzyskanemu z Instytutu Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego w Warszawie (program Pionierzy Polskiej Niepodległości). W poprzednich latach realizowała projekty współfinansowane ze środków programu „Patriotyzm Jutra”. W 2018 roku był to projekt „Komierowscy. Wszystkie drogi prowadzą do domu”, na który składało się stworzenie wystawy oraz strony internetowej o Andrzeju Komierowskim. Całość powstała w oparciu o kolekcję archiwalną Janiny i Andrzeja Komierowskich, które stanowią część archiwum Biblioteki Publicznej w Sępólnie Krajeńskim. Przygotowaniem treści na stronę zajęła się grupa osób zainteresowanych lokalną historią Komierowskich. Innym projektem także finansowanym ze środków programu „Patriotyzm Jutra” jest wirtualna mapa „Sępólno Krajeńskie i okolice w okresie dwudziestolecia międzywojennego”, która prezentuje materiały zgromadzone w Cyfrowym Archiwum Tradycji Lokalnej (CATL) Biblioteki Publicznej im. Jarosława Iwaszkiewicza w

15 <http://www.bip.gmina-sepolno.pl/?app=uchwaly&nid=10353&y=2016>

Sępólnie Krajeńskim. Wszystkie materiały publikowane przez Bibliotekę w ramach tych projektów objęte są licencją Creative Commons BY-NC-ND.

Centrum Sportu i Rekreacji

CSiR „to całoroczny kompleks rekreacyjno-sportowo-szkoleniowo-wypoczynkowy w otulinie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego, stanowiący idealną bazę treningową i noclegową”. Na CSiR składają się hala widowiskowa Krajna ARENA (którą młodzież z Sępólna wskazywało jako jedną z lokalnych atrakcji), kącik odnowy biologicznej z saunami, ścianka wspinaczkowa, sala fitness, siłownia stadion sportowy, boisko do piłki nożnej, korty tenisowe. Dodatkowo pod opieką CSiR jest także molo spacerowe z amfiteatrem, plaża miejska, Eko-Baza (miejsce do grilowania, wiaty z ławostołami, altany) wraz z polem namiotowym, oraz plaża nad jeziorem Juhacz. Prowadzi wypożyczalnię sprzętu wodnego.

CSiR prowadzi zajęcia sportowe, ale też organizuje wydarzenia sportowe i rekreacyjne, oraz takie które włączają szeroko rozumianą tematykę kulturalną, np. dyskoteki.

Nadleśnictwo Lutówko

Pod zarządem Nadleśnictwa Lutówko znajdują się duże obszary leśne w zachodniej części gminy Sępólno Krajeńskie. Nadleśnictwo prowadzi działania edukacyjne dotyczące przyrody, jednak w ogólnodostępnych źródłach (internet, ulotki) brak jest szczegółowych informacji na ten temat.

Krajeński Park Krajobrazowy

To najmłodszy park krajobrazowy w woj. kujawsko-pomorskim. Jego całkowita powierzchnia to 73 860ha, która znajduje się na terenie 6 gmin, w tym gminy Sępólno Krajeńskie. KP prowadzi działania edukacyjne, które są dostosowane do potrzeb konkretnej instytucji, ale też organizują konkursy ekologiczno-przyrodniczne skierowane do szerokiego grona uczestników. Niewiele jest jednak informacji o wydarzeniach czy działaniach edukacyjno-społecznych skierowanych do osób indywidualnych i grup nieorganizowanych.

NGO w gminie

Co roku Rada Miasta Sępólno Krajeńskie uchwała roczny „Program Współpracy Gminy Sępólno Krajeńskie z Organizacjami Pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”, który określa m.in. procedurę zlecania zadań publicznych czy udzielanie wsparcia pozafinansowego (np. użyczenie na preferencyjnych zasadach lokali na potrzeby ich działalności). W Gminie działa także Sępoleńska Rada Działalności Pożytku Publicznego, która ma charakter konsultacyjny i opiniodawczy. Jest też powoływany Pełnomocnik ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi. Co roku jest też przygotowywane sprawozdanie z realizacji Programu Współpracy za poprzedni rok. Wg. Dokumentu przygotowanego w kwietniu 2019 wydatki gminy na dotacje dla organizacji pozarządowych stanowiły w 2018 roku 0,92% budżetu gminy, co realnie przełożyło się na kwotę 694 755, 55 PLN¹⁶. Zostało ogłoszonych 9 konkursów w 7 różnych obszarach. Niemal 70% środków zostało przeznaczonych na rozwój sportu, niemal 12 % na naukę, edukację, oświatę i wychowanie, po około 5% na przeciwdziałaniem uzależnieniom i patologiom społecznym oraz na kulturę, sztukę, ochronę dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

Według danych gromadzonych przez Urząd Gminy Sępólno Krajeńskie na terenie gminy działały 53 organizacje pozarządowe, w tym kluby sportowe oraz ochotnicze straże pożarne. Aktualna lista jest zamieszczana na stronie internetowej urzędu. Spośród kilkudziesięciu organizacji zaledwie kilka prowadzi stałą współpracę finansową z Urzędem Miasta. Wśród nich należy wymienić Miejski Ludowy Klub Sportowy „Krajna” w Sępólnie Krajeńskim, który na realizację zadania „Rozwój sportu w Sępólnie Krajeńskim” otrzymał kwotę 415 000 PLN (prowadząc zajęcia w 7 sekcjach dla 218 zawodników). Pozostałymi są m.in. Stowarzyszenie „Dorośli – Dzieciom” (w 2018 roku realizowało 7 projektów finansowanych lub współfinansowanych ze środków gminy), Stowarzyszenie „Duże Różowe Słońce”, Stowarzyszenie Klub Abstynentna „Jantar”, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi „Kół Gospodyń Wiejskich i Kółek Rolniczych” gminy Sępólno Krajeńskie, kilka innych klubów sportowych oraz „Orchidea Krajeńskie Stowarzyszenie Amazonek”.

Część organizacji, która prężnie działa nie prowadzi współpracy finansowej z gminą lub ta współpraca jest ograniczona. Przykładem może być Lokalna Grupa Działania „Nasza Krajna”, która nie bierze udziału w otwartych konkursach ofert dla organizacji pozarządowych czy Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Rejonowy w Sępólnie Krajeńskim.

16 Wszystkie informacje pochodzą ze strony <http://www.bip.gmina-sepolno.pl/?cid=859>

Stowarzyszenie „Dorośli -Dzieciom”

Stowarzyszenie „Dorośli – Dzieciom” to jedna najbardziej prężnych organizacji pozarządowych działających w gminie Sępólno Krajeńskie. Główne obszary działania to szeroko rozumiane: edukacja i pomoc społeczna oraz informacja i kultura. Działając od 1999 roku przyczyniło się do powstania m.in. Niepublicznej Placówki Doskonalenia Nauczycieli (NPDN), Warsztatów Terapii Zajęciowej (WTZ), Klubu Młodych Twórców (KMT), Gminnego Centrum Informacji (GCI), Punktu Konsultacyjno-Profilaktyczny d/s Przeciwdziałania Narkomanii oraz Punktu Informacji Turystycznej (PIT), Centrum Małego Dziecka i Rodziny, czy Szkoła Rodzenia.

Z sukcesami realizuje projekty Wolontariatu Europejskiego, które pozwalają młodym ludziom z różnych krajów przyjeżdżać do Sępólna Krajeńskiego i przez kilka miesięcy działać na rzecz lokalnej społeczności.

W samym tylko 2018 roku Stowarzyszenie „Dorośli Dzieciom” otrzymało z Gminy Sępólno Krajeńskie wsparcie na:

1. projekt „Nie taka zima zła, czyli Ferie na wesoło” - 3420,00
2. projekt „Otwórz się” - 3591,00
3. „Gminne Centrum Informacji – kierunek rozwój” - 64 000,00
4. „Punkt konsultacyjno-Profilaktyczny ds. Przeciwdziałania Narkomanii” - 15 000,00
5. Projekt „Czas terapii i przygody. Zajęcia socjoterapeutyczne na obozie terapeutycznym” - 17 000,00
6. Projekt „Czym skorupka za młodu” - 1200,00
7. Prowadzenie Punktu Informacji Turystycznej – 14046,11

Stowarzyszenie „Dorośli – Dzieciom” jest partnerem wielu inicjatyw lub motorem wielu inicjatyw, które odbywają się w mieście i gminie.

Punkt Informacji Turystycznej

W Sępólnie Krajeńskim, w Centrum Aktywności Społecznej działa Punkt Informacji Turystycznej. Jest prowadzony przez Stowarzyszenie „Dorośli – Dzieciom” w ramach powierzenia/ wsparcia zadania przez gminę Sępólno Krajeńskie (w ramach tzw. konkursu dla organizacji pozarządowych). Można tam uzyskać materiały i informacje dotyczące atrakcji gminy Sępólno.

W okresie prowadzenia badań punkt był czynny jedynie w godzinach 8.00-12.00 i był zamknięty w dni wolne od pracy (w tym w dniu święta Boże Ciało, gdy przez Sępólno Krajeńskie przejeżdżają turyści) . W Sępólnie nie było alternatywnego miejsca, w którym

można byłoby uzyskać dostępne tam materiały czy informacje. Wśród dostępnych tam materiałów były przede wszystkim materiały promocyjne Krajeńskiego Parku Krajobrazowego oraz Nadleśnictwa Lutówko.

Stowarzyszenie „Duże Różowe Słońce” / UTW

To organizacja, która zajmuje się wsparciem osób z niepełnosprawnościami oraz prowadzeniem Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Lokalna Grupa Działania NASZA KRAJNA

LGD Nasza Krajna działa na terenie gmin Sępólno Krajeńskie, Sośno, Więcbork i Kamień Krajeński, a jej biuro znajduje się w samym Sępólnie Krajeńskim. LGD zajmuje się przede wszystkim wdrażaniem Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, który ma być jednocześnie odpowiedzią na Strategię Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR). LGD zajmuje się przede wszystkim organizowaniem konkursów grantowych, w ramach których są realizowane działania zwiększające atrakcyjność lokalnego rynku pracy, na które składa się rozwój przedsiębiorczości oraz wzrost aktywności zawodowej mieszkańców (z naciskiem na rozwój przedsiębiorczości oraz aktywizację zawodową), a także rozwój lokalnych inicjatyw na rzecz budowania kapitału społecznego poprzez pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców (z naciskiem na aktywność kulturalną i społeczną, oraz na rozwój lokalnej infrastruktury).

OSP

W gminie działa 6 jednostek OSP typu S, czyli wyposażonych w samochody: OSP Zalesie, OSP Wałdowo, OSP Komierowo, OSP Lutowo, OSP Lutówko oraz OSP Sępólno Krajeńskie. Żadna z nich nie jest włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG). Posiadane wyposażenie pozwala jednak na podstawową działalność ratowniczą. Do wyjazdów są angażowani od kilku do kilkunastu razy w roku. „Mamy takie wyposażenie, że do pierwszorzutowych działań, burze ,wiatrołomy, podtopienia” - mówił podczas badań Przewodniczący Oddziału Gminnego Związku OSP. Oprócz tego prowadzą działania na rzecz lokalnej społeczności. „Standardowo zabezpieczamy drogi i kierujemy ruchem, warta honorowa z naszej jednostki, a sztandary przyjeżdżają z ościennych, delegacja zarządu gminnego składa kwiaty, imprezy CKiS, bractwa kurkowe, czy sportowców. Wspieramy jarmark Św. Wawrzyńca, dożynki gminne czy powiatowe, dni dziecka, festyny. Organizujemy wtedy pokazy ratownicze, pokazy sprzętu czy zabawy” -

wskazywał Przewodniczący Oddziału Gminnego Związku OSP podkreślając bliską współpracę z CKiS.

Członków OSP przeszkolonych do akcji i z aktualnymi badaniami, czyli takich, które mogą brać udział w akcjach, jest w gminie około 80 osób. Są też członkowie wspierający, młodzieżowe drużyny pożarnicze, które działają w 3 miejscowościach wiejskich. Jak twierdzi informator tam jest łatwiej, ponieważ jest mniej alternatyw spędzania wolnego czasu dla młodzieży, więc łatwiej jest zachęcić ją do zaangażowania się. OSP Sępólno Krajeńskie także miało młodzieżówkę, ale dziś ma jedynie kilka osób w wieku szkolnym (szkoła średnia) i włącza je w działania wspierające.

OSP prowadzą też działania kulturalne. Na przykład działania OSP Sępólno Krajeńskie są blisko powiązane ze świetlicą, która działa obok. Pracująca tam instruktorka zatrudniona przez CKiS jest jednocześnie aktywną strażaczką, członkinią zarządu w funkcji sekretarza, ma uprawnienia do wyjazdów, a obecnie bierze udział kursie dowódczym. To ona animuje działania i uroczystości, np. wigilie, które integrują strażaków. Dzięki niej także dzieci przychodzące do świetlicy są włączane i oswojane z działaniami strażaków.

Tym co utrudnia aktywne członkostwo w OSP są wyjazdy za granicę i praca. Ronicy na wsi mogą inaczej zagospodarować swój czas, a praca przedpołudniowa czy zmianowa w mieście utrudnia zaangażowanie w bieżące działania jednostki. Jednocześnie aktywne członkostwo w jednostce dzieje się kosztem życia prywatnego. Mimo to pojawiają się kolejni chętni dołączenia do OSP. Aby stać się strażakiem kandydat składa deklarację i musi mieć członka wprowadzającego. Dorośli kandydaci zostają skierowani na badania, następnie na kurs, by ostatecznie zostać wciągniętym na listę osób z uprawnieniami do wyjazdów. Wtedy też jest objęty dodatkowym ubezpieczeniem. Można też brać udział w dodatkowych szkoleniach, np. dotyczących ratownictwa wodnego czy lodowego.

KGW

Na terenie gminy działa obecnie 17 kół gospodyń wiejskich¹⁷. Najbardziej aktywne koła wg przewodniczącej Gminnej Rady Kół Gopsodyń Wiejskich to Lutowo, Wąldowo, Komierowo, Wąldówko (które w trakcie prowadzenia badań obchodziło 70-lecie swojej działalności), Dziechowo oraz Iłowo. Pozostałe koła działają bardziej okazjonalnie, na przykład przy okazji dożynek gminnych przygotowują wieńce. KGW organizują święta okazjonalne (np. Dzień Kobiet), festyny (np. ziemniaczane, pomidorowe), spotkania z okazji dożynek, na których są

17 W ostatnim czasie dwa koła zrezygnowały – KGW Zalesie oraz KGW Zboże, ale początkowo były 24 koła.

przygotowywane wieńce. Jedynie dwa koła zdecydowały się w ostatnim czasie zarejestrować w Krajowym Rejestrze Kół Gospodyń Wiejskich prowadzonym przez Agencję Modernizacji i Restrukturyzacji Rolnictwa.

„Chcemy tę wiejską kulturę pokazać, tę nazwyczajniejszą. Zależy nam, żeby nie zamykać się we własnych pieleszach” - mówiła w trakcie badań przewodnicząca Gminnej Rady KGW. KGW z terenu gminy biorą więc udział w spotkaniach powiatowych, ogólnowojewódzkich, ale też okazjonalnie ogólnopolskich. Każde koło ma też możliwość reprezentowania gminy podczas powiatowych konkursów na stoły wielkanocne i bożonarodzeniowe. Członkinie koła przygotowują wtedy poczęstunek i wystrój stołu.

Działa Gminna Rada Kół Gospodyń Wiejskich (która posiada osobne konto na wypadek sponsoringu) oraz Stowarzyszenie Rozwoju Wsi „Kół Gospodyń Wiejskich i kółek Rolniczych” gminy Sępólno Krajeńskie, które bierze udział w konkursach dla organizacji pozarządowych w gminie. Jednym z jego projektów są SpotkaniaSztuka Kulinarna i Kultura Ludowa Gmin Województwa Kujawsko-Pomorskiego, która są organizowane w Lutowie wraz z miejscowym Wiejskim Ośrodkiem Kultury.

Aktywność koła jest uzależniona od roli liderki KGW, dlatego w sytuacji, w której najbardziej aktywna osoba musi zrezygnować ze swojej funkcji działalność koła a niekiedy nawet jego istnienie, jest zagrożone. Liderka KGW to osoba, która potrafi przyciągnąć i zaangażować innych. Jak zwraca uwagę przewodnicząca Gminnej Rady KGW to właśnie chęć zaangażowania i pracy społecznej jest filarem aktywnego koła, które napędza „satysfakcja, że coś się udało, że goście mogliśmy przyjąć, że im się podobało”.

W trakcie badań odbywało się 70-lecie jednego z Kół. W uroczystościach brali udział zarówno mieszkańcy miejscowości, jak i lokalne władze (Zastępca Burmistrza oraz Starosta) oraz przedstawicielki innych kół. Ze środków Gminnej Rady KGW został zakupiony prezent urodzinowy (obrusy, które KGW będzie mogło wykorzystywać w swojej dalszej działalności). Uroczystościom towarzyszyła msza polowa oraz biesiada oraz zabawy dla dzieci. Całość miała odświętny i uroczysty charakter.

Pałac w Komierowie

„Musi pani tam pojechać!” - mówili wszyscy, z którymi rozmawiałam o ciekawych miejscach na terenie gminy wskazując Pałac w Komierowie¹⁸. To zabytkowy obiekt, który w ostatnich latach przeszedł gruntowny remont, który pozwolił na utworzenie ekskluzywnego hotelu¹⁹. Mówi się, że Komierowo jest w rękach arystokratycznej rodziny Komierowskich od czasów rycerza Bossuty, który wg legendy przybył do Polski w świcie księżny Dobrawy.

Wyremontowany pałac stanowi jedyny tak wysokiej klasy obiekt noclegowy w gminie Sępólno Krajeńskie. Pałac wraz z otaczającym go parkiem (który bardzo mocno ucierpiał w nawałnicy w 2017 roku; wg informatorów zostało tam powalonych ponad 500 starych drzew) oraz oficyna i kuźnia są objęte ochroną konserwatorską, stąd remont był dużym przedsięwzięciem. Dziś ten zabytkowy charakter jest atutem, a historia rodu (prezentowana w wielu miejscach w samym budynku) jeszcze podnosi jego prestiż.

Illustration 10: Pałac w Komierowie. Fot. Anna Czyżewska

18 <http://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/7,48722,24054286,metamorfoza-palacu-rodziny-komierowskich-wyglada-jak-nowy.html>

19 <http://businessjournal.pl/perla-kujawsko-pomorskiego-jej-blask-wrocil-do-komierowa/>

Wg. informatorów początkowo planowano zaangażowanie do pracy w obiekcie także mieszkańców samego Komierowa, jednak ostatecznie pracuje tam raczej zespół dojeżdżający z Sępólna. Sami mieszkańcy wsi rzadko mają okazję odwiedzać pałac.

Grupy i inicjatywy nieformalne

Zespół teatralny „BAKRO”

Bakro to pierwsza grupa teatralna dla dorosłych w Sępólnie Krajeńskim, która działa przy Związku Emerytów i Rencistów od 2006 roku. Skupia kilkanaście osób, przede wszystkim z Sępólna, choć kilka dojeżdża z najbliższej okolicy (np. rowerem, bo taki środek lokomocji ma dostępny). Od początku swojego istnienia wystawiła kilkanaście spektakli. Działa pod kierunkiem Marii Kryger, która pisze scenariusze i animuje prace grupy. Pierwsze próby do kolejnych spektakli odbywają się w domu. To pretekst do spotkania i miłego spędzania czasu. Kolejne próby, wymagające ruchu scenicznego, odbywają się w przestrzeniach udostępnianych przez CKiS. Równolegle powstają stroje czy scenografia. Wszystko jest wspólną pracą członków i członkiń grupy BAKRO.

Mimo że grupa działa przy Związku Emerytów i Rencistów, to ma charakter nieformalny. Nie trzeba być członkiem, aby dołączyć do BAKRO. Nieformalny charakter sprawia, że BAKRO nie posiada własnego budżetu, ani nie może ubiegać się o dofinansowanie swojej działalności. Jedynie w 2013 roku w ramach Inicjatyw Lokalnych realizowanych w programie DK+ przygotowali i wystawili sztukę poświęconą legendom Sępólna, a dodatkowo zrobili konkurs poświęcony lokalnym legendom, który zwieńczyło wydanie publikacji podsumowującej. Do tej pory jest ona materiałem informacyjno-promocyjnym zespołu.

Członkowie i członkinie Bakro bardzo chwalą sobie zaangażowanie w grupę teatralną. Mówią: „Czymś żyjemy!”, „Jest co robić, można pochwalić się wnukom, są spotkania towarzyskie”, „Mamy radochę! Że nas ludzie okłaskują, że cieszy ich to co im pokazujemy”. Doceniają też wysiłek intelektualny („Trzeba uruchomić szare komórki”) oraz obowiązki („Jest obowiązek. Muszę wstać rano”).

Grupa wystawia spektakle, ale też angażuje się w inne działania i wydarzenia, m.in. w przedsięwzięcia organizowane przez CKiS takie jak orszak trzech króli, procesja z okazji Niedzieli Palmowej czy tańczenia poloneza z okazji 11 listopada.

Zespół „Lutowianie”

Zespół działa w Lutowie od 1985 roku, początkowo jako „Lutowianki”, a po dołączeniu mężczyzn jako „Lutowianie”. Dziś liczy 9 osób w różnym wieku. Obok repertuaru ludowego wykonuje też piosenki biesiadne, patriotyczne, religijne, ale też piosenki okazjonalne. Obecnie zespołem kieruje Małgorzata Senska, kierowniczka Wiejskiego Ośrodka Kultury w Lutowie, przy którym działa zespół. Zespół występuje w tradycyjnych strojach – białych koszulach z haftem krajeńskim, czarnych gorsetach, granatowych długich spódnicach i czerwonych koralach. Każda członkini zespołu ma swój strój sceniczny. Zespół występuje na wydarzeniach gminnych, ale też wokół jego działalności odbywają się różne wydarzenia w samym Lutowie.

Illustration 11: Występ zespołu Lutowianie podczas nieformalnego spotkania. Fot. A.Czyżewska

Krajeńskie Zeszyty Historyczne

Pod kierunkiem Leszka Skazy, lokalnego historyka, zostały wydane „Krajeńskie Zeszyty Historyczne” - cykl publikacji poświęconych historii powiatu sępoleńskiego, w których kilka zeszytów zostało poświęconych historii miejscowości gminy Sępólno Krajeńskie, m.in. Lutówko, Lutowo, Wałdowo, Komierowo czy samemu Sępólnu. W powstawanie poszczególnych zeszytów są zaangażowani działacze lokalni czy nauczyciele.

Muzeum PRL

Od dwóch lat w jednek hal firmy Agroma działa „Pomorskie Okręgowe Muzeum PRL-u”. To prywatna inicjatywa jednego z mieszkańców Sępólna Krajeńskiego, który od kilkunastu lat gromadzi przedmioty wprowadzone w okresie Polski Ludowej. „Przedmioty z okresu PRL-u są dużo bardziej trwałe, opakowania są ładniejsze” - mówi twórca muzeum, Marcin Gulka, podczas badań. Jego muzeum pokazuje historię codzienną PRL-u, i jak podkreśla, nie jest to muzeum komunizmu. W 2016 roku podjął kroki zmierzające do rejestracji prywatnego muzeum. Wpis na ministerialną listę sprawił, że jego kolekcja została doceniona. „Wcześniej trzymałem wszystko w domu i garażu. Nikt nie wierzył, że aż tyle tego zgromadziłem i że otrzymam zgodę na utworzenie muzeum PRL” - mówił w trakcie badań.

Oficjalna rejestracja otworzyła drogę do rozwoju działalności. W hali udostępnionej bezpłatnie przez lokalną firmę Agroma powstała wielka sala ekspozycyjna (obecnie powstają w niej mniejsze boksy przypominające wystawki w sklepach Ikea, które odtwarzają wnętrza mieszkań czy konkretnych pomieszczeń). Lokalne firmy i instytucje, w tym CKiS wspierają działania. Podczas organizowanych przez Muzeum imprez fundują nagrody czy druk materiałów promocyjnych. Także rady osiedli wspierają działania finansując potrzeby, np. wynajęcie przenośnych toalet. Jak twierdzi twórca muzeum, coraz więcej firm jest zainteresowana współpracą w zamian za reklamę, która jest związana z rosnącą popularnością (np. ponad 3000 fanów w serwisie Facebook).

Illustration 12: Pomorskie Okręgowe Muzeum PRL-u. Fot. Anna Czyżewska

Muzeum ma charakter niekomercyjny, ale za wstęp pobierana jest opłata, która pozwala sfinansować bieżące potrzeby. Oprócz kosztów utrzymania (m.in. prąd), dużą częśćią pochłaniają remonty samochodów oraz koszty ich ubezpieczenia. Wszystkie samochody są sprawne i w razie potrzeby (także w formie realizacji konkretnego zamówienia) wyjeżdżają na ulice.

Illustration 13: Pomorskie Okręgowe Muzeum PRL-u. Fot. Anna Czyżewska

Muzeum odwiedzają w większości osoby spoza Sępólna Krajeńskiego. Zdaża się, że przyjeżdżają specjalnie do muzeum. „Cieszy mnie, że ludziom się to podoba. To moje. Mnóstwo serca w to włożyłem” - mówił Marcin Gulka.

W mieście jest kilka drogowskazów, które nakierowują na POM PRL-u, jednak w informacji turystycznej brakuje materiałów, które w jakikolwiek sposób zachęcałyby do jego odwiedzenia, a jest to jedno z bardziej atrakcyjnych pod względem turystycznym miejsc w mieście.

Sępoleńska Grupa Rekonstrukcyjno-Historyczna

Najmłodszą inicjatywą, jeszcze w trakcie rejestracji jest Sępoleńska Grupa Tekonstrukcyjno-Historyczna. Za cel stawia sobie popularyzację historii Polski, w szczególności okresu września 1939, ale też historii powstania wielkopolskiego i hallerczyków. Motywacją do zawiązania inicjatywy była potrzeba. Wcześniej w Sępólnie Krajeńskim nie było grupy rekonstrukcyjnej.

Dział Bractwo Kurkowe, ale ma ono inną specyfikę. Na wydarzenia przyjeżdżały grupy z Bydgoszczy. Wśród mieszkańców Sępólna część działała w innych inicjatywach rekonstrukcyjnych, niekiedy mają doświadczenia strzeleckiego. Na bazie lokalnych potrzeb, motywacji i doświadczeń kilku mieszkańców miasta, pojawiła się inicjatywa utworzenia stowarzyszenia. Jedno z planów dotyczy organizacji rekonstrukcji wysadzenia mostu, które miało miejsce we wrześniu 1939 roku.

WYZWANIA

Diagnoza zakładała analizę możliwości rozwoju oferty kulturalno-społecznej w Sępólnie Krajeńskim, w szczególności w kontekście pojawienia się imigrantów ekonomicznych z Ukrainy, beneficjentów programu „500+”, ale też zwiększania aktywności seniorów, grup samopomocowych – Amazonek, Anonimowych Alkoholików, grup nieformalnych oraz artystów „domowych”. Jak pokazały badania aktywność grup samopomocowych i senioralnych nie wymaga większego wsparcia – poza niewielkim finansowym czy lokalowym, ale jest ono na bieżąco zapewniane. To m.in. duża zasługa zespołu CKiS, który jest otwarty na potrzeby lokalnej społeczności.

Z większymi wyzwaniami wiąże się praca z migrantami oraz artystami „domowymi”, którzy swoje pasje realizują poza instytucjami. W trakcie badań pojawiły się także inne wątki, których włączenie w lokalną politykę kulturalną nie tylko CKiS, ale szerzej – innych podmiotów działających lokalnie, czy władz gminy Sępólno Krajeńskie, może nie tylko poszerzyć dostępną ofertę, ale też poprawiać jakość życia mieszkańców i kształtować pozytywny wizerunek gminy i budować jej markę.

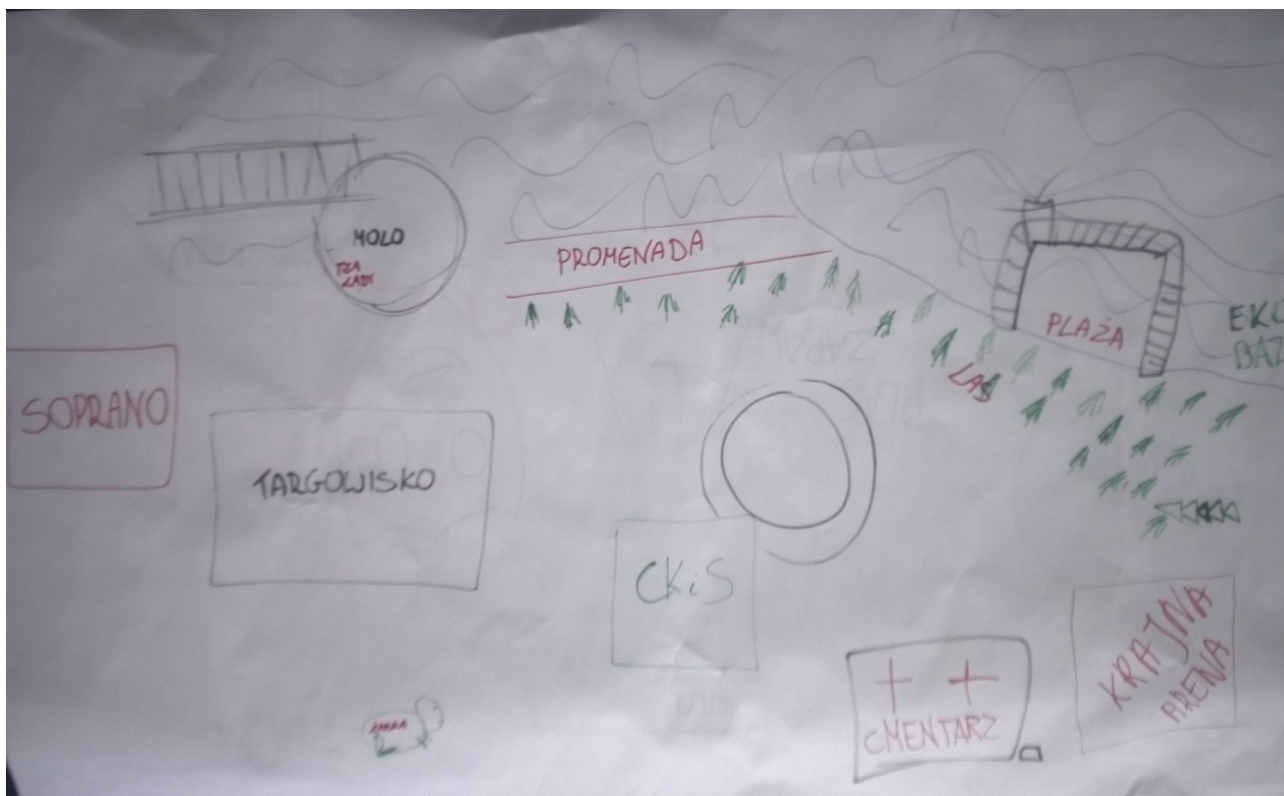
Silny podział MIASTO -WIEŚ

W trakcie badań dało się zaobserwować silną dychotomię pomiędzy miastem a otaczającymi je wsiami. Sępólno Krajeńskie mimo że zalicza się do miast małych zapewnia dość wysoki poziom życia i dostępnych dóbr – prężny ośrodek kultury, aktywna biblioteka, bardzo dobry żłobek, dostęp do przedszkoli, kino (objazdowe, ale przedstawiające nowości kinowe). Oczywiście posiada braki, np. zaplecze gastronomiczne jest dość skromne, a najbliższy szpital znajduje się w Więcborku²⁰, jednak w oczach mieszkańców jest miejscem dobrym do życia. Jednocześnie możliwości i dostęp do dóbr wśród mieszkańców wsi jest zdecydowanie bardziej ograniczony. Chociażby oferta dostępna w świetlicach czy wiejskich ośrodkach kultury jest mniejsza. Także możliwość korzystania z dóbr dostępnych w samym Sępólnie jest utrudniona, chociażby przez brak transportu

20 Mimo to ulokowanie szpitala w Więcborku wyrównuje pozycję miast w powiecie sępoleńskim.

publicznego, przez co dzieci i młodzież z miejscowości z gminy mają utrudnioną możliwość korzystania z oferty CKiS, CSiR czy organizacji pozarządowych.

Wieś jest także postrzegana jako mało atrakcyjna i interesująca. Szczególnie dobrze było to widzieć podczas warsztatów badawczych z nastolatkami (pochodzącymi zarówno z Sępólna jak i ze wsi), gdy poproszone o wskazanie ciekawych miejsc w gminie, mówiły wyłącznie o miejscach z miasta. W przypadku dorosłych mieszkańców Sępólna w pierwszym momencie także skupiali się na

miejscach z miasta, ale po głębszym namyśle i zachętach wskazywali także miejsca z pozostałych miejscowości.

Rekomendacje:

Warto realizować działania, które budowałyby pozytywny obraz wsi na terenie gminy, pokazywały ich ciekawą historią, ale też aspekt przyrodniczy. Warto, aby proponowane inicjatywy wychodziły poza stereotypy wizerunek wsi utożsamianej m.in. z folklorem i ludowością.

Niewiele miejsc młodzieżowych

Na powyższych mapach widać także, że brak jest miejsc dla młodzieży. Jako ciekawe były wskazywane miejsca, w których badane spędzają czas, np. pizzerie Hvarska czy Soprano, plac zabaw, targowisko, eko-baza, plaża, moło czy CKiS, gdzie przychodzą na zajęcia taneczne.

W Sępólnie wyraźnie widać brak miejsc, w których młodzież może spędzać czas, szczególnie poza okresem wiosenno-letnim. Jednym z niewielu takich miejsc jest nieobecny na powyższych mapach Klub Młodych Twórców prowadzony przez Stowarzyszenie Dorośli-Dzieciom.

Rekomendacje:

Warto wdrażać rozwiązania, które polecają autorzy raportu „Młodzież na wsi”, związane m.in. z udostępnianiem przestrzeni na wspólne spędzanie czasu przez młodzież, a także na realizację działań w grupach rówieśniczych. Może interesującą opcją byłoby rozwijanie młodzieżowego wolontariatu, w którym młodzi mogliby działać na rzecz społeczności, nie tylko osób potrzebujących, ale także zwierząt, CKiS, POM PRL-u, czy działań na rzecz lokalnego dziedzictwa.

Miastowi na wsi

W trakcie badań okazywało się, że mieszkańcy Sępólna rzadko mają okazje odwiedzać miejscowości na terenie gminy i niewiele o nich wiedzą. Rozmawiając z dorosłymi mieszkańcami jednej z wsi Kiedy „miastowi” odwiedzają wieś i co o niej wiedzą. Według ich deklaracji na wsiach najczęściej pojawiają się przedstawiciele samorządu, którzy przyjeżdżają w celach zawodowych, na różnego rodzaju zebrania oraz w okresie letnim na imprezy, festyny i pikniki (co sama także obserwowałam w trakcie badań). Zwykli mieszkańcy przyjeżdżają przy okazji rodzinnych uroczystości oraz okazjonalnie, by spędzać czas na łonie przyrody, nad jeziorami, w lesie na grzybach lub na wycieczkach rowerowych po szlakach turystycznych.

Rekomendacje:

Warto zainicjować działania, które pozwalałyby odwiedzać i poznawać mieszkańcom Sępólna Krajeńskiego całą ich gminę. Może cykle wycieczek rowerowych po gminie, plenerowe zajęcia sportowe w różnych częściach gminy, rodzinne gry terenowe po gminie itp. Warto także, aby wydarzenia kulturalne, społeczne czy sportowe, które odbywają się w poszczególnych sołectwach były na tyle atrakcyjne, by mieszkańcy miasta chcieli wziąć w nich udział.

W ramach działań zachęcających mieszkańców miasta do odwiedzania okolicznych miejscowości, także można wykorzystywać lokalną historię czy zasoby przyrodnicze.

Lokalni twórcy

Raz w roku, w sierpniu odbywa się w Sępólnie Krajeńskim jarmark Św. Wawrzyńca. To wydarzenia poprzedza zaproszenie dla wystawców – lokalnych twórców, którzy mogą zaprezentować swoje prace. Jest to jedna z niewielu okazji, by twórcy mogli się zaprezentować szerszej publiczności, aniżeli tylko osoby z ich sąsiedztwa czy sołectwa (najczęściej mogą prezentować się na wiejskich festynach dla swojej społeczności) lub aby mogły podzielić się swoimi umiejętnościami i pasjami. Informacji i ich produktów nie można też zakupić w Punkcie Informacji Turystycznej, a kilka jedynie w herbaciarni Tea Lady (co nie jest jednak miejscem oczywistym na tego typu zakupy)

Przykładem może być Beata Bohaczyk, rękodzielniczka, która jedynie okazjonalnie prezentuje swoje prace mieszkańcom gminy, ale jej twórczość jest kupowana przez internet. Mimo że zna ponad 30 technik rękodzielniczych okazjonalnie może dzielić się w gminie wiedzą na ich temat.

Rekomendacje:

Warto szerzej i częściej prezentować twórczość lokalnych twórców, także w kontekście promocji gminy. Doskonałą okazją jest Jarmark św. Wawrzyńca, podczas którego twórcy mogą nieodpłatnie prezentować swoje prace na stoiskach. Warto powielać takie inicjatywy, na przykład w kontekście jarmarków świątecznych (np. przed Bożym Narodzeniem). Mogą się one wtedy odbywać na przykład w obiektach zamkniętych (np. CKiS lub CSiR). Warto też, aby wytwory lokalnych twórców były dostępne w Punkcie Informacji Turystycznej czy były wykorzystywane przez lokalne władze jako gadzety promocyjne (np. lokalne przetwory czy miody).

Konkurs „Inicjatywy Lokalne” to propozycja, która może pozwolić lokalnym twórcom promować swoje prace i talenty, lub może pozwolić na prowadzenie zajęć warsztatowych i szkoleniowych za wynagrodzeniem, a jednocześnie bezpłatnych dla osób uczestniczących.

Czas wolny i oferta dla dorosłych

W Sępólnie Krajeńskim (szczególnie w kontekście jego wielkości) jest dość bogata oferta spędzania czasu wolnego. Mimo to dorośli mieszkańcy podejmują wiele działań na własną rękę, ich aktywności nie są w żaden sposób zinstytucjonalizowane lub wspierane przez instytucje. Właśnie dorośle, aktywne zawodowo osoby mają najczęściej trudność, by znaleźć ofertę adekwatną do ich potrzeb, zainteresowań i możliwości korzystania, tym bardziej że część z nich oprócz obowiązków zawodowych, ma również obowiązki domowe, w tym opiekę nad dziećmi.

Wśród aktywności, które podejmują na własną rękę znalazły się:

- jazda na rowerze z dziećmi

- fitness, cardio
- rekodzieło (m.in. robotki ręczne, szydełko, łapacze snów, haftowanie)
- projektowanie koszulek
- spacer
- śpiew, w tym nagrywanie się na portalu smule
- szukanie nowych przepisów kulinarnych
- seriale/ filmy
- krzyżówki / wykreślanki
- jazda na rolkach
- leniuchowanie na hamaku
- wycieczki rodzinne
- lektura własna (np. książki, komiksy)
- własna ekspresja artystyczna – pisanie, rysowanie, malarstwo

Powyższe działania mogą w różny sposób zostać wykorzystane i włączone do oferty różnych podmiotów prowadzących działalność na rzecz mieszkańców.

Czas wolny rodziców z dziećmi

Rodzice dzieci w wieku wczesnoszkolnym zwracali uwagę na brak oferty spędzania czasu wolnego wspólnie z dziećmi. Nie chodzi jedynie o zajęcia dla dzieci, ale właśnie o aktywności, które pozwalają wspólnie spędzać czas, a jednocześnie są atrakcyjne dla dzieci i dorosłych. Niektórzy z rozmówców podkreślali, że interesujące w tym kontekście aktywności, są związane z rozwojem intelektualnym i podnoszeniem wiedzy ich dzieci (i ich samych również)²¹.

Rekomendacje:

Warto rozwijać ofertę, która pozwala na wspólne aktywności rodziców/ opiekunów z dziećmi, szczególnie w wieku późno-przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Warto inicjować działania, które będą atrakcyjne i interesujące zarówno dla dorosłych, jak i ich podopiecznych. Można włączyć w te działania np. elementy grywalizacyjne, dotyczące lokalnej historii lub tematyki przyrodniczej.

21 Warto zaznaczyć, że jest to potrzeba deklarowana najczęściej przez przedstawicieli tzw. klasy średniej, o czym w swoim raporcie „Praktyki kulturowe klasy ludowej” piszą M.Lewicki, M.Gdula i P.Sadura.

Niedoceniaie lokalnej historii

Lokalna historia, w tym historia życia codziennego jest niezwykle bogata. Widać to chociażby w cyklu publikacji „Krajeńskie Zeszyty Historyczne” (np. cały jednej zeszyt został poświęcony wsi Lutówko), a niewielka jej część została pokazana w projekcie „Sępólno Krajeńskie i okolice w okresie dwudziestolecia międzywojennego”. Gdy jednak mówi się o historii lub się ją upamiętnia , to dotyczy ona przede wszystkim okresu drugiej wojny (przede wszystkim wrzesień 1939), historii rodu Komierowskich oraz w ostatnim czasie rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości. Działania mają charakter typowo odświętny (m.in. uroczystości) lub wirtualny. Niewiele jest działań, które upamiętniają lokalną historię i tym bardziej robią to w przestrzeni publicznej lub w formie projektów interdyscyplinarnych, pozwalających odkrywać lokalną przeszłość lub dzielić się historiami swojej rodziny.

Illustration 14: Dwór w Iłowie. Obecnie własność prywatna. Fot. Anna Czyżewska

Niewiele jest też działań, które promowałyby lokalne zabytki czy dziedzictwo materialne. W rejestrze zabytków nieruchomych można znaleźć:

- „kościół ewangelicki, obecnie rzymskokatolicki filialny pod wezwaniem św. Andrzeja Boboli z lat 1904-05 w Iłowie, nr A/1542 z 25.11.2009 roku
- zespół dworski w Iłowie, obejmujący: dwór z trzeciego ćwierćwiecza XIX w.; park z końca XIX w. (nr 139/A z 30.01.1985); owczarnia (nr A/1564 z 22.06.2010)
- zespół pałacowy z przełomu XIX/XX w. w Komierowie, obejmujący: pałac z lat 1924-1929; park; oficynę z 1919; kuźnię z 1919, nr A/214/1-4 z 05.06.1987 roku
- kościół parafii pod wezwaniem św. Bartłomieja Apostoła z lat 1799-1812 w Sępólnie Krajeńskim, nr A/864 z 20.09.1994 roku
- cmentarz parafii św. Bartłomieja z 1882 roku, przy ul. Tucholskiej w Sępólnie Krajeńskim, nr A/371/1 z 04.09.1993 roku
- dwór z połowy XIX w. w Skarpie, nr 103/A z 18.12.1981 roku
- zespół dworski z pierwszej połowy XIX w. w Trzcianach, obejmujący: dwór; park, nr A/31/1-2 z 28.12.2000 roku
- zespół kościelny parafii pod wezwaniem św. Mateusza w Wałdowie, obejmujący: kościół z 1621 roku (nr KOK 5/46 z 13.07.1936); cmentarz przykościelny; ogrodzenie (nr A/375/1-2 z 11.10.1993)
- zespół dworski w miejscowości Zboże, obejmujący: dwór z ok. 1890; park z przełomu XIX/XX w., nr A/475/1-2 z 23.09.1996 roku”²²

To jedynie obiekty rejestrowe. Wśród zabytków niezarejestrowanych można znaleźć budynek starostwa z 1929 roku w Sępólnie Krajeńskim, plebania wraz z kapliczką z początku XIX w. w Wałdowie oraz dziewiętnastowieczny dwór i młyn z Wałdówka (dziś niszczący). Należy również pamiętać o wartości historycznej i społecznej jaką mają cmentarze ewangelickie (dziś w zdecydowanej większości w żaden sposób nieoznaczone, zniszczone i zaniedbane) czy charakterystyczne budownictwo pomorskie z czerwonej cegły.

22 [https://pl.wikipedia.org/wiki/S%C4%99p%C3%B3lno_Kraje%C5%84skie_\(gmina\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/S%C4%99p%C3%B3lno_Kraje%C5%84skie_(gmina))

Illustration 15: Cmentarz ewangelicki w Iłowie. Fot. Anna Czyżewska

Gdy w trakcie badań w rozmawiałam z mieszkańcami miasta, pytani o zabytki wskazywali jedynie pałac w Komierowie oraz kościół św. Bartłomieja. Dopiero mieszkańcy wsi mówili o zabytkach czy szerzej o dziedzictwie swojej miejscowości lub najbliższej okolicy. Co ciekawe nikt nie doceniał budownictwa pruskiego, wokół którego w innych regionach (np. w okolicach Pucka) są realizowane projekty dokumentacyjno-edukacyjne. Wydaje się, jakby mieszkańcy gminy Sępólno nie zdawali sobie sprawy z ich wartości.

Osobną kwestią jest niszczenie materialnych śladów i marginalizowanie historii społeczności ewangelickiej w regionie. Dziedzictwo ewangelickie i poniemieckie należą do tzw. trudnego dziedzictwa, nie jest jednak możliwe negowanie jego istnienia, tym bardziej że w gminie Sępólno wciąż żyją ludzie dla których jest to osobista historia. Jednocześnie teren gminy był po drugiej wojnie światowej obszarem przesiedleń (mimo że przed wojną była to część II Rzeczypospolitej), ponieważ licznie zamieszkiwała ją społeczność ewangelicka i niemiecka. Miejsce wyjeżdżających

zajęli ludzie z centralnej Polski, co sprawia, że procesy związane z budowaniem lokalnej tożsamości są tam zbliżone do tych, które zachodzą na tzw. Ziemiach Zachodnich.

Rekomendacje:

Warto promować lokalną historię, szczególnie tę związaną z życiem codziennym. Ten rodzaj historii pozwala na odnajdywanie w niej także swojej przyszłości. Warto do tego włączyć m.in. POM PRL-u. Można także odnosić się do tradycji krajeńskich, np. związanych z charakterystyczną architekturą. Inspiracją dla działań wokół lokalnej architektury mogą być działania Towarzystwa Upiększania Miasta Pucka, które realizuje wieloletni projekt „Chronimy dom pomorski”, którego celem jest ochrona charakterystycznej architektury. Obok działań wolontariackich dokumentujących dziedzictwo materialne na terenie Pucka i okolicznych miejscowości, są także działania popularyzujące formy ochrony tego typu budownictwa.

Warto również promować dziedzictwo materialne i niematerialne ewangelików z terenu gminy, tym bardziej że ze względu na niszczenie jest ono coraz mniej obecne. Warto aby w miejscowościach na terenie gminy pojawiły się tablice informacyjne o ich historii. Punktem wyjścia do tego mogą być treści zgromadzone przez Bibliotekę w projektach internetowych i Cyfrowym Archiwum Tradycji Lokalnej. Do takich działań można też zaangażować świetlice i lokalne społeczności. Warto również podejmować wspólne działania na rzecz porządkowania cmentarzy ewangelickich (czym zajmują się m.in. niektóre pracowniczki świetlic wraz z dziećmi uczestniczącymi w ich zajęciach).

W ramach projektów odnoszących się do lokalnej historii można także inicjować dyskusję na temat przesiedleńców i nowo-osadników, którzy pojawili się na terenie dzisiejszej gminy po 1945 roku. To okazja do tego, by lokalna społeczność mogła podzielić się swoimi wspomnieniami i archiwaliami.

W tym kontekście warto też inicjować projekty społecznościowe, w których to członkowie i członkinie lokalnych społeczności dzielą się swoimi wspomnieniami (w ramach tzw. „historii mówionej”), ale też mogą poczuć się współautorami wystaw czy innych projektów promujących lokalną historię. Przykładami działań, w które można ich angażować są m.in. „Jednodniowe / Społeczne Muzea”.

Działania dotyczące przyrody

Jednym z największych zasobów gminy Sępólno Krajeńskie jest przyroda. Charakterystyczne ukształtowanie terenu, liczne jeziora, lasy, w tym obszary chronione (jako Krajeński Park Krajobrazowy oraz konkretne rezerваты) oraz fauna (m.in. sarny, jelenie, danielę, łosie, bobry oraz ptactwo: m.in. bąki czy żurawie). Niewiele jest działań edukacyjno-kulturalno-społecznych skierowanych do szerokiego grona odbiorców, które pozwalałyby z jednej strony zwiększać wiedzę na temat wartości zasobów przyrodniczych, z drugiej pozwalałyby stwarzać okazje, by w zrównoważony sposób z nimi obcować lub dowiadywać się, w jaki sposób ją chronić.

Rekomendacje:

W działania kulturalno-społeczne można włączać tematykę przyrodniczą. Pozwoli ona odbiorcom docenić lokalne zasoby, co przyczyni się do ich dalszej ochrony. To także opcja na poszerzanie oferty (w tym oferty tematycznej) dla osób, które nie korzystają z aktualnie oferowanej przez podmioty z gminy. Działania te mogą łączyć działania skierowane do dorosłych (jako forma kulturalno-rekreacyjna), działania które pozwalają mieszkańcom miasta poznawać okolicę, czy działania dla rodzin z dziećmi, które pozwalają im wspólnie spędzać czas.

Migranci i migrantki

Jednym z zakładanych celów badania była analiza sytuacji migrantów ekonomicznych obecnych w gminie i powiecie Sępólno Krajeńskie. W powiecie jest ponad 1000 osób, które najczęściej przyjechały z Ukrainy, a także Białorusi i Mołdawi. W zdecydowanej większości są to mężczyźni, młodzi i w średnim wieku, którzy pracują m.in. w firmie transportowej jako kierowcy (kilka osób z doświadczeniem migracji pracuje w administracji tej firmy) oraz jako pracownicy fizyczni w firmie meblarskiej (największy przedsiębiorca w gminie).

W kontekście włączania migrantów ekonomicznych w lokalne działania kulturalne należy uwzględnić następujące kwestie:

- miejsce zamieszkania
- dostępny transport
- godziny pracy/ system pracy (np. 12/12, zmianowy, praca w nocy)
- kompetencje językowe
- osobiste zainteresowania
- potrzebę / chęć spędzania czasu wspólnie
- potrzebę odpoczynku

Rekomendacje:

Działania kulturalne mogą być okazją do integracji i wymiany międzykulturowej, w tym przełamywania wzajemnych stereotypów i uprzedzeń. W związku z licznymi trudnościami i trybem życia migrantów i migrantek, warto aby działania, do których są zapraszani czy włączani, były im bliskie, zarówno w wymiarze lokalizacyjnym (np. odbywały się blisko miejsca ich zamieszkania), a także kompetencyjnym (np. w kontekście kompetencji językowych czy kulturowych), ale też odpowiadały ich zainteresowaniom. Warto, aby pozwalały im się angażować, dawać sprasstwo. W tym celu warto wykorzystać świetlice wiejskie. Część z migrantów mieszka bowiem poza samym Sępólnem, w domach specjalnie zaadaptowanych czy zbudowanych na potrzeby noclegowe. Możliwość spędzenia czasu blisko miejsca zamieszkania jest w tym kontekście szczególnie tarakcyjna. Nie wymaga dodatkowego transportu, czasu, energii.

Ważna jest także kwestia zaproszenia. Warto przygotować zaproszenia (np. plakaty) w języku ukraińskim i rosyjskim, aby migranci i migrantki wiedzieli, że dane wydarzenie też jest dla nich. Warto także przekazać zaproszenia osobiście.

Zitnegrowane kanały informacyjne

W trakcie badań okazało się, że mieszkańcom brakuje dostępnego i aktualizowanego źródła wiedzy o odbywających się wydarzeniach i ofercie kulturalno-społecznej w gminie Sępólno Krajeńskie. Nie ma jednego źródła wiedzy na temat wydarzeń, które ujmowałoby oferty w formie kalendarza. Mimo że wiadomości o wszystkich wydarzeniach są zamieszczane w internecie, a poszczególne podmioty promują także wydarzenia zaprzyjaźnionych instytucji, to informacje są rozproszone i trudno wyszukiwalne. Informacje o wydarzeniach odbywających się we wsiach nie są spójne, i nie zachęcają mieszkańców miasta do wyjazdów na wieś. Brakuje kalendarza wydarzeń, który pozwalałaby zaplanować własne aktywności i pozwalał odbiorcom i uczestnikom kontrolować wydarzenia, które się odbywają. Jest to tym ważniejsze, że w gminie Sępólno Krajeńskie działa tak wiele podmiotów, które prowadzą bardzo różnorodne działania, i nie wszyscy mieszkańcy zdają sobie sprawę z bogactwa ich oferty. Warto ułatwiać im dostęp do informacji.

Świetlice

Świetlice to dla dużej części mieszkańców gminy kluczowe miejsca aktywności kulturalnej i społecznej, a instruktorki świetlic stają się dla nich głównymi kreatorkami (obok liderów KGW i

ewentualnie strażaków i/lub sołtysów) życia kulturalnego. Ograniczone budżety na działania, zatrudnienie na część etatu, łączenie pracy w świetlicy z inną aktywnością zawodową, niewielka wiedza dotycząca animacji kultury, ale także konieczność dzielenia przestrzeni świetlicy ze społecznością (co wiąże się z komercyjnym wynajmowaniem sal, a za tym koniecznością uprzątnięcia sali z zabawek i ozdób świetlicowych), a także opór społeczności, to wyzwania z którymi mierzą się instruktorki działające na wsiach.

Rekomendacje:

Warto rozwijać i inwestować w działalność świetlic. Jak pokazują różnorodne badania dotyczące miejsc aktywności lokalnej, a za takie należy uznać świetlice wiejskie i WOK-i w gminie Sępólno Krajeńskie, kluczową rolę jest rola animatora i animatorki takiego miejsca. Warto dbać o ich rozwój, doceniać i wspierać pracę, a także, o ile to możliwe, zwiększać wymiar zatrudnienia. Dzięki temu instruktorki będą mogły nie tylko prowadzić bieżące działania tak jak ma to miejsce do tej pory, ale także inicjować i realizować projekty, które

Warto także pozyskiwać dodatkowe środki z myślą o działaniach w świetlicach, pozwalające łączyć ich działania czy wymieniać się doświadczeniami. Projekty mogą dotyczyć lokalnej przyrody, historii, dziedzictwa niematerialnego, zabytków, ale także rzemiosła czy twórczości amatorskiej. Środki można pozyskiwać np. z programu „Edukacja Kulturalna” realizowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Warto również wspierać działania, które pozwalają instruktorkom poszerzać swoje kompetencje i wiedzę, inspirować się, a także nawiązywać współpracę z podmiotami zewnętrznymi, w tym zacieśniającymi współpracę z NGO z Sępólna Krajeńskiego (np. z wolontariuszami EVS ze Stowarzyszenia „Dorośli – Dzieciom”).

Podsumowanie

Gmina Sępólno Krajeńskie to miejsce zarówno o dużym potencjale, jak i dużej aktywności działających już podmiotów. Wciąż jednak istnieją tematy, które mogą być inspiracją czy pretekstem do działań kulturalno-społecznych, które mogą poszerzać docierać do grup dotychczas nieobecnych/ nieaktywnych, kształtować kompetencje społeczne mieszkańców, rozwijać ich zainteresowania czy budować kapitał społeczny.

Ważnymi podmiotami są świetlice wiejskie oraz Wiejskie Ośrodki Kultury, które wraz z OSP i KGW najmocniej wpływają na życie kulturalne i ofertę mieszkańców wsi, szczególnie najstarszego i najmłodszego pokolenia. Warto doceniać pracowniczki świetlic, ale także stwarzać okazję do ich

rozwoju (w tym podnoszenia kompetencji i inspiracji) i o ile to możliwe zwiększać budżety świetlic na działania merytoryczne.

Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim to placówka otwarta na inicjatywy i potrzeby mieszkańców, miejsce przyjazne, w którym miło jest spędzać czas. Kształci i rozwija swoje kadry, poszerza ofertę, podąża za aktualnymi trendami, ale i zainteresowaniami swoich odbiorców. Projekt „Kulturalna pobudka” jest dowodem na to, że także obserwuje i analizuje zmiany zachodzące zarówno w ich najbliższym otoczeniu, jak i we współczesnym świecie. Dbą o ofertę zarówno w mieście, jak i na wsiach (poprzez WOK-i, ARTIK-i i świetlice). Warto stwarzać warunki, w tym warunki finansowe, aby ta działalność mogła być zarówno kontynuowana, jak i rozwijana.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2019.

REALIZACJA

Stowarzyszenie
Pracownia Etnograficzna